

14. Выдрин В.М. Неспециальное (непрофессиональное) физкультурное образование // Теория и практика физической культуры. - 1995. - № 5-6. - С. 15-17.
15. Лубышева Л.И. Концепция физкультурного воспитания: методология развития и технология реализации // Физическая культура, воспитание, образование, тренировка. - 1996. - №1. - С. 11-17., С. 37 - 39.
16. Бальсевич В.К. Интеллектуальный вектор физической культуры человека // Теория и практика физической культуры. - 1991. - № 7. - С. 37-39.
17. Бальсевич В.К. Конверсия высоких технологий спортивной подготовки как актуальное направление совершенствования .физического воспитания для всех // Теория и практика физической культуры. - 1993. - № 4. - С. 21.
18. Евстафьев Б.В. Анализ основных понятий в теории физической культуры. - Л.: ВДКИФК, 1985. - С. 132.
19. Шитиков Г.Ф. Теоретико-методические особенности физической рекреации школьников // Актуальные проблемы физической культуры, как учебной дисциплины. - Л.: ГДОИФК им. П.Ф. Лесгафта, 1986. - С. 59.
20. Кучкин С.Н. Дыхательные упражнения в спорте: Учебное пособие. – Волгоград: 1991. - 48 с.
21. Кучкин С.Н. Биоуправление в медицине и физической культуре. - Волгоград: 1998. - 155 с.
22. Ивлев С. Универсальная волновая техника модерн-танца - массовое средство оздоровления и духовного развития. <http://www.guelman/ru/> и <http://www.humayeva.ru>

УДК [378.124:371.212-057.87]:159.964.21

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОНФЛІКТІ

Козич І.В., аспірант

Запорізький національний університет

У статті йдеться про особливості і причини конфліктної взаємодії між викладачем та студентом. Розглянуто конфлікт у галузі педагогічних стосунків, який у багатьох аспектах відрізняється від загальноприйнятого конфлікту. Наведені деякі основні тенденції у визначенні джерел педагогічних конфліктів у ВНЗі і їхня типологія.

Ключові слова: конфліктна взаємодія, педагогічний конфлікт.

Козыч И.В. ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ И СТУДЕНТА В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ КОНФЛИКТЕ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье идёт речь об особенностях и причинах конфликтного взаимодействия между преподавателем и студентом. Рассмотрен конфликт педагогических отношений, который по многим аспектам отличается от общепринятого определения конфликта. Названы некоторые основные тенденции в определении источников педагогических конфликтов в вузе и их типология.

Ключевые слова: конфликтное взаимодействие, педагогический конфликт.

Kozych I.V. THE FEATURES AND REASONS OF DISPUTED INTERACTION BETWEEN THE TEACHER AND STUDENT / Zaporozhzhya National University, Ukraine

The article deals with the features and reasons of disputed interaction between the teacher and student. The conflict of the pedagogical relations is considered in the article and it differs from the

standard definition of the conflict in many aspects. Some basic tendencies in definition of sources of the pedagogical conflicts in high school and their typology are named.

Key words: the disputed interaction, the pedagogical conflict.

Викладач у певному сенсі є ключовою фігурою процесу навчання, йому належить стратегічна роль у розвитку особистості студента в ході професійної підготовки. Необхідно підкреслити, що ефективність професійної діяльності спеціаліста залежить від багатьох факторів: характеру професійного середовища, рівня професіоналізму, наявності розвиненої професійної культури. Серед них значне місце належить вмінню вирішувати професійні педагогічні конфлікти.

Проблема суперечностей і конфліктів педагогічного процесу і засобів їх вирішення стали предметом дослідження ряду вчених: Л.С. Виготського, П.П. Блонського, М.О. Данилова, В.І. Загвязинського, Г.І. Козирева, І.Я. Лернера, О.М. Лукашенка, А.С. Макаренка, М.І. Махмутова, В.О. Сухомлинського, Н.О. Сорокіна, Н.Є. Щуркової та інших.

Ефективна взаємодія викладача зі студентом є важливою умовою виховання майбутнього професіонала. Однак вона не завжди є предметом рефлексії вузівського викладача, спеціально не проектується, не коректується і в результаті не забезпечується її ефективність.

Метою статті є розгляд причин і особливостей конфліктної взаємодії між викладачем та студентом.

Слід зазначити, що конфлікт у галузі педагогічних стосунків у багатьох аспектах відрізняється від загальноприйнятого конфлікту і має такі особливості:

- Різний особистісний досвід суб'єктів. Суб'єкти конфлікту в галузі педагогічних стосунків не рівні за рівнем розвитку. Педагог має більше життєвого досвіду, у педагога розвинута здатність до аналізу, осмислення ситуації, розвинуто емоційно – вольовий контроль.
- Різниця в статусах. Суб'єкти конфлікту мають різний статус. Педагог має широкі повноваження через свій більш високий статус.
- Педагог мимоволі виступає в кожній конфліктній ситуації в ролі того, хто навчає, тому що кожна конфліктна ситуація виступає як особистісно – орієнтована ситуація, де студент набуває (мимоволі) досвіду поведінки в конфлікті, досвід вирішування конфліктів. І від того, який приклад подасть педагог (конструктивний або деструктивний), залежить досвід, засвоєний студентом, яким він буде користуватися в житті і своїй професійній діяльності.
- Конструктивний конфлікт у галузі педагогічних стосунків – це додатковий фактор для розвитку як для викладача, так і для студента.
- Суб'єкти конфлікту в галузі педагогічних стосунків мають один загальний інтерес. У даному конфлікті суперечність виникає не між двома суб'єктами, а між двома інтересами різного характеру.

Необхідно підкреслити, що педагогічний конфлікт – складне явище, що відбувається, як правило, у силу об'єктивних і суб'єктивних причин. До об'єктивних причин ми можемо віднести соціально-економічне положення викладання в цілому по країні і конкретно – особливості умов педагогічної діяльності в даній області, районі, навчальному закладі. Суб'єктивні причини пов'язані, на наш погляд, в основному зі специфікою міжособистісних відносин у вузівському соціумі, зумовлені особливостями психологічної структури особистості кожного учасника навчально-виховного процесу, тобто індивідуально-психологічними, суспільно-психологічними і науково-світоглядними якостями особистості. Таким чином, можна сказати, що педагогічний конфлікт, як правило, виникає на базі об'єктивних умов при відповідному включенні

суб'єктивного фактора. Сам по собі педагогічний конфлікт – нормальне соціальне явище, цілком природне для такого динамічного соціуму, яким є сучасний ВНЗ [1, 62].

На нашу думку, причинами конфліктної взаємодії між викладачами та студентами можуть виступати різні фактори. По – перше, багато викладачів вищої школи не мають спеціальної педагогічної освіти, а ті з них, хто має, не завжди враховують специфіку виховання і навчання даного вікового контингенту і “переносять” на студентів особливості виховання і навчання школярів. По – друге, більшість викладачів вищої школи бачать свою задачу насамперед у навчанні і ігнорують виховання, але ж у вищому навчальному закладі виховується професіонал, а не тільки передаються певні знання, вміння та навички.

Таким чином, наведені фактори стають джерелами конфліктної взаємодії між викладачем та студентом.

Варто зазначити, що освітній процес у вищій школі має свою специфіку порівняно з тим, що відбувається в умовах шкільної освіти, і викладачу вищого навчального закладу необхідно враховувати те, що студент від школяра відрізняється такими характеристиками:

- віковою зрілістю;
- здатністю до відносно розвинутої самостійної освітньої діяльності;
- більш високим рівнем усвідомлення свого прагнення до отримання освіти;
- потребою до реалізації самостійності (звільнення від батьківського і викладацького диктату);
- наявністю досвіду освітньої діяльності, у тому числі і тієї спеціальної галузі, у якій студент планує застосовувати знання отримані у ВНЗ.

З іншого боку, у ВНЗі змінюються зміст, масштаби і глибина освітнього процесу, що передбачає наявність іншого типу викладача порівняно зі шкільним вчителем. Викладач вищої школи повинен бути професіоналом у своїй галузі знань, синтезувати педагогічну і науково – дослідницьку діяльність. Окрім змістовної сторони питання, така вимога відповідає очікуванням студентів, постійно порівнюючи те, що мало місце у школі, з тим, хто, і як їх навчає зараз.

На жаль, доводиться констатувати, що досить часто наведені характеристики як студента так і викладача не відповідають дійсному стані речей. Багато чого робить викладача іншим, ніж у теоретичному уявленні, і аж ніяк не в кращій бік. І ще у більшій мірі доводиться констатувати, що середнє статистична маса студентів вищих навчальних закладів, далеко не теж саме, що відповідало б вищезазначеним положенням. У багатьох випадках студент свідомо конфліктує з викладачем, ігнорує його вимоги, діє за принципом “мені все до лампочки”, залучає увагу неадекватними засобами, щоб звернути на себе увагу викладача і однокурсників. Ці відмінності викликані багатьма життєвими обставинами: інфантильністю, звиклістю до батьківського і вчительського пресингу, слабке знання іноземних мов, у тому числі і рідної, брак навчальної літератури, дефіцит часу для навчання (велика кількість студентів працюють). У числі гальмуючих факторів ефективної взаємодії, слід було б згадати оплату за навчання, яку деякі студенти сприймають як плату за студентські гріхи, тобто за свою погану успішність у навчання.

В. Ковальова наводить студентські описи конфліктів із викладачами. У них нерідко фігурують такі визначення як ненависть викладача, жорстокість, помста, приниження гідності студента. У матеріалах дослідження містяться такі висловлювання студентів: “якщо ставиш запитання, то для викладача це є приводом показати іншим, який ти тупий”; “для деяких викладачів саме велике задоволення – іспит, якщо прийдеш нарядна – принижує, якщо хтось убого вдягнений – сприймають як подружку”. Такі

характеристики сучасних викладачів наводять студенти: серед викладачів вони бачать “байдужих”, “заздріливих”, “обмежених”, “господарів становища”, “роботів” тощо, але помічають і тих, хто “ викладається на роботі”, “насолоджується “роботою зі студентами - гурмани”. На думку студентів, найбільш розповсюджений тип викладача у вищій школі – це “викладач - стандарт”: “знає предмет, живе своєю працею, важкий у спілкуванні, завзятий, амбіційний, не цікавий ні собі, ні студентам” [2, 53].

Аналіз вивченої літератури дає право констатувати, що на сьогодні універсальна класифікація педагогічних конфліктів, яка б розглядала всі типові випадки конфліктної взаємодії, відсутня.

Аналітика результатів ряду досліджень (В.І. Журавльов, М.М. Рибаківа, Г.І. Козирев) дозволяє виділити нам деякі основні тенденції у визначенні джерел педагогічних конфліктів у вузі і їхній типології.

По – перше, – це виділення в самостійний тип конфліктів, пов'язаних з поведінням учасників навчально-виховного процесу. Як вважає В.І. Журавльов, конфлікти дисципліни, факти негативного поведіння можуть бути як неспровокованими, так і викликаними педагогічно непрофесійними діями викладачів. Погана організація студентського колективу, наказовий тон викладача часто провокує грубі порушення дисципліни студентами.

По – друге, - це педагогічні конфлікти пов'язані з конфліктами міжособистісних взаємин. Багато вчених і педагогів думають, що даний конфлікт виникає в сфері емоційно-суб'єктивного ставлення викладачів до студентів, у сфері їхнього спілкування в процесі педагогічної діяльності (М.М. Рибаківа), через цільові настанови і ціннісні орієнтації (В.М. Афонькова, Н.І. Самоукіна, С.М. Березін).

Ряд учених відносять до конфліктів взаємини і конфлікти на ґрунті боротьби за лідерство (М.Р. Бітянова, С.М. Березін, Н.І. Самоукіна), відкрите або замасковане порушення педагогічної етики (наприклад, етичні і позамежно-етичні конфлікти у В.І. Журавльова), серйозні помилки в тактиці взаємодії, дискримінацію у відносинах до окремих студентів [1, 63].

М.М. Рибаківа наголошує на таких особливостях педагогічного конфлікту:

- різний соціальний статус учасників конфлікту, чим і визначається їхня різна поведінка у конфлікті;
- вікова різниця, життєвий досвід учасників розводять їхні позиції в конфлікті, породжуючи різний ступінь відповідальності за помилки при їх вирішенні;
- різне розуміння подій, що відбуваються, і їх причин учасниками конфлікту;
- професійна позиція педагога в конфлікті покладає на нього ініціативу в його вирішенні;
- всяка помилка педагога при вирішенні конфлікту породжує нові ситуації і конфлікти;
- конфлікт у педагогічній діяльності легше попередити, ніж успішно вирішити [3, 53].

Ми вважаємо, що всі вищенаведені тенденції у визначенні джерел педагогічних конфліктів у ВНЗі можна узагальнити в одному слові – влада.

Джерела владних впливів у вищій школі досить різноманітні. Їх можна розділити на владу суб'єктів освітнього процесу і владу обставин, пов'язаних з цим процесом. Суб'єктами влади фактично є інститути і особи, які мають легальні повноваження влади або не мають, але проявляють владу фактично в силу тих ресурсів, які вони мають для того, щоб поставити у залежне положення інших осіб. У аспекті, який є для нас особливо цікавим, виокремлюється влада викладачів над студентами і студентів над викладачами.

З античних часів визнано, що існують особистості, схильні до влади, які мають якості, котрі ставлять їх над іншими людьми. Якщо викладач, який має відповідні якості, не ставить їх під контроль своєї свідомості і волі, не блокує бажання володарювати, то скориставшись можливостями своєї соціальної ролі, яка надає йому велике право на владу стосовно студентів, він здатен створити небезпечну ситуацію для навчального процесу, конфліктну ситуацію.

Грубість викладача і вираження своєї першості категорично неприйнятні ні в яких випадках. Навіть, якщо така поведінка заворожує окремих студентів, які впізнають у викладачеві образ “крутого хлопця (дівчи)”, що культивується вітчизняними мас-медіа. Директивні команди, тим більш погрози за невиконання завдань, - це не є вузівським стилем поводження зі студентами. Було б добре, якби студент зрозумів обов'язковість виконання завдання з дій викладача, а не з погроз. Якщо студент не бере участі в роботі семінару, не виконує домашні завдання, то це дозволяє викладачу засумніватися в знаннях студента по відповідній темі. Студент має звикнути до того, що надалі викладач буде перевіряти його знання, і ця перевірка – не помста владолічного суб'єкта за непокору його рішенням, а чесний і розумний прийом навчання. Такого студента необхідно запросити на індивідуальну консультацію, а в разі неявки він повинен знати, що на іспиті або заліку доведеться відповідати на додаткові питання, які стосуються пропущеного або невідготовленого до заняття.

Необхідно звернути увагу на контроль, який здійснюють один за одним викладач і студент. Контроль викладача – статусний, легальний, предметний. Право на контроль виникає у викладача внаслідок його положення в системі освітньої взаємодії.

Предметом контролю, у першу чергу, є знання студентів, хоча на практиці розповсюджуються і на дисципліну аудиторних занять (відвідуваність, забезпечення тиші і порядку). Як вирішувати останню задачу – не просте питання. Самий розповсюджений засіб – застосування санкцій до прогульників і порушників порядку. Але відсутність студента на занятті може бути наслідком різних причин. Для викладача має бути важливим не стільки факт участі студента в занятті, скільки його знання і розвиток особистості. З іншого боку, відсутність студента може бути акцією протесту проти неякісних занять викладача. У такому випадку студент може надати перевагу Інтернетові або відвідуванню читального залу бібліотеки, ніж перебуванню на несерйозній лекції або семінарі. Таким чином, проблема не тільки в порушнику – студенті, але й у викладачеві.

Що стосується порушників порядку, то сама їх наявність є показником слабкої методичної підготовки викладача. Існує безліч прийомів зробити так, щоб кожен студент працював на занятті, і викладач має користуватися цими прийомами.

Студентський контроль за викладачем має зовсім іншу природу. Цей контроль пов'язано із очікуваннями, адресованими викладачеві. Викладач постійно знаходиться під рольовим тиском студентської аудиторії.

На наш погляд, якщо викладач поводить себе як командир в армії, він створює неприпустиму ситуацію в навчальному процесі. Пригнічується допитливість розуму студента, а якщо вона не розвинута, то вона втрачає перспективи підняти особистість студента. Рішення викладача – не наказ начальника. Ці рішення можуть виноситися на обговорення в студентській групі. Можуть бути обрані різні варіанти рішення завдання, які будуть враховувати різні фактори (зайнятість студента на роботі, стан здоров'я, сімейний стан). Важливо, щоб студент бачив у викладачеві не грізного владуку, а турботливу людину, яка має сприяти досягненню загальної мети – отримання студентам якісної вищої освіти.

Зазначимо, що однією з ознак влади є авторитет. Влада, яка базується на авторитеті, передбачає впевненість виконавця в її легітимності, а не в тому, що виконанням (невиконанням) можуть бути санкції (заохочення або покарання).

Застосування сили в освітньому процесі у якості компенсації нестатку авторитету – остання справа. Така сила блокує психіку студента почуттям страху, яке здатне деформувати інтерес до освітнього процесу.

Нормальна влада в освітньому процесі повинна бути легітимною і, окрім цього, – легальною. Розуміння цих обставин, штовхає деяких викладачів, які бояться бути невизнаними студентським співтовариством, продемонструвати покірність обставинам і тим самим заслужити “не справжні”, але все ж реальні контакти зі студентами. Результатами таких контактів є високі показники успішності, тобто таким шляхом виборюється квазіавторитет, який тягне за собою негативні наслідки. Отже, загравання з відсталими студентами, впровадження зрівнялівки в оцінці знань, нівелювання врахування здібностей кожного студента, застосування “масового” підходу – усе це є джерелом педагогічних конфліктів.

Легітимність влади викладача, на наш погляд, базується на інших засадах: глибині і просторі його знань, життєвому досвіді, відкритості особистості, справедливій вимогливості, методичній майстерності і на багатьох інших позитивних якостях.

Демонстрація своєї переваги, свого особливого статусу, на жаль, занадто поширені у викладацькому середовищі. Лише незначний відсоток викладачів вміє пильно стежити і бути постійно уважним до особистості іншої людини, до її глибокого розуміння, поваги, щирості у вираженні почуттів і переживань у міжособистісному спілкуванні.

Г.І. Козирев підкреслює, що взаємодія по лінії “викладач - студент” є однією з основних у всьому соціально-педагогічному процесі. Саме тут відбувається безпосередня “передача” всього різноманіття знань, інформації, установок, ціннісних орієнтацій, акумульованих у системі вищої освіти. На його думку, специфіка конфліктів типу “викладач - студент” і “студент - викладач” полягає в тому, що студент значною мірою є самостійним суб’єктом педагогічного процесу. Він виступає “замовником” типу освіти і здатен свідомо оцінювати “ запропонований товар”. Інша особливість взаємодії “викладач - студент” у тому, що викладач, маючи високий професійний статус у вузівському середовищі, у повсякденному житті стоїть на самому низькому рівні. Нерідкі випадки, коли студенти з більш забезпечених соціальних прошарків дивляться на викладача, як на невдачу. Ця особливість також стимулює конфліктність[4, 61].

У взаємодії студентів і викладачів найбільш характерними є такі причини конфліктів:

1. Розбіжність в ціннісних орієнтаціях учасників навчального процесу: студентів, адміністрації і викладачів.
2. Розірваності у взаємних очікуваннях.
3. Невідповідність рівня навчального процесу рівню підготовленості студентів.
4. Відсутність загальної субкультури.
5. Безтактність і агресивність у спілкуванні учасників навчального процесу.

Відмінності в ціннісних орієнтаціях зумовлені, насамперед, нестабільністю в ідейно-моральній сфері суспільства. Засоби масової інформації цілеспрямовано культивують індивідуалізм, вседозволеність, культ сили, жорстокість тощо. Форми спілкування викладачів і студентів у багатьох випадках залежать від соціокультурних і індивідуально – психологічних якостей суб’єктів, які взаємодіють, а також від традицій, норм і правил спілкування, які панують у вузівському колективі.

Розбіжності у взаємних очікуваннях викладачів та студентів охоплюють широке коло проблем – від ціннісних орієнтацій до якості знань, що отримуються і ефективності їх засвоєння. Значна кількість конфліктів типу “викладач - студент” виникають з вини викладача, а саме через його непрофесійні дії.

У свою чергу, низьку ефективність навчального процесу і конфліктність у спілкуванні, викладачі пояснюють такими причинами:

- утриманське ставлення до навчання з боку студентів, лінощі, небажання навчатися;
- бажання лише отримати диплом з найменшими розумовими витратами;
- немотивованість до навчання, а звідси і до майбутньої професії, песимістичні погляди щодо затребуваності в суспільстві ;
- великі амбіції;
- відсутність у студентів самостійного мислення, низький культурний рівень.

Останнім часом в осередді викладачів і студентів значно збільшується кількість внутрішньоособистісних конфліктів. Матеріальні труднощі, низький соціальний престиж і відсутність перспективи на ближче майбутнє змушують викладачів і студентів шукати додаткового заробітку, поєднувати інколи несумісні сфери діяльності, принижуватися заради “шматка хліба”. Внутрішньоособистісні конфлікти стимулюють виникнення різного роду інших конфліктів, які негативно впливають на педагогічний процес [4, 59 - 63].

Нам би хотілося також звернути увагу на так звані “конфлікти без конфлікту” типу “викладач - студент”. Ці конфлікти пов’язані, насамперед, з якістю пізнавального процесу, коли викладач і студент порушують вимоги до пізнавального процесу, але це влаштовує обидві сторони. Що ми маємо на увазі? Викладач зі свого боку створює видимість навчального процесу, тобто не намагається заінтригувати, умотивувати студентів до отримання знань з певної дисципліни, не пред’являє відповідних вимог до якості знань, а лише сухо без натхнення викладає готові факти, не даючи студенту ґрунт для розмірковування над певними питаннями. Це можна пояснити декількома причинами: по-перше, перевантаженістю викладача, по-друге, невиправданістю моральних та фізичних затрат порівняно із матеріальною винагородою. Студенти зі свого боку намагаються отримати відповідну оцінку, яка б задовольняла їхні амбіції з мінімальними зусиллями. Вони в змозі тільки зачитувати готову відповідь за своїм конспектом, або з лекцій, надиктованих викладачем, зачитувати реферати, які репрезентують скорочений варіант якого – небудь джерела. Тобто пізнавальний процес відсутній, тому що цілі учасників знаходяться поза пізнанням. Обидві сторони докладають мінімум зусиль і при цьому відчувають задоволення. На нашу думку, такий “конфлікт” є небезпечним як для викладача, так і для студента. Викладач не розвивається як професіонал у своїй галузі, він не йде в ногу з часом, тому його знання, його підхід до викладення деякою мірою може застаріти, і тим самим віковий інтервал між викладачем і студентом, який і без цього досить великий, може мимовілі збільшитися. Для студента такий “конфлікт” є небезпечним саме тому, що при такому стані речей і завдяки позитивній оцінці на іспиті він вірить у якість своїх знань, коли насправді їх немає, і це дає йому почуття впевненості у своїх неіснуючих знаннях.

Справжні конфліктні ситуації виникають тоді, коли одна зі сторін прагне більш високої якості навчального процесу, ніж інша. Максимальної сили конфлікт досягає в тому випадку, коли одна із сторін прагне до максимально якісного навчального процесу, а іншу сторону якість зовсім не турбує.

Якщо розглядати ситуацію, яка склалася у вищій школі України, то можна побачити, що у зв’язку із кризовою ситуацією в суспільстві відбувається поступовий зсув цілей

учасників навчального процесу до більш скромних пізнавальних задач. Можна виділити декілька факторів, які сприяють деградації навчального процесу у вищій школі. По–перше, у зв'язку із ситуацією, яка склалася в суспільстві, більшість спеціальностей є незатребуваними, викладачі і студенти заздалегідь знають, що не зможуть влаштуватися на роботу зі спеціальності, яку вивчають, а це і призводить до не досить суворих вимог щодо якості знань студентів, а іноді і до повної відсутності цих вимог. По–друге одна із особливостей нашої (пострадянської) освіти – отримувати 100% успішність навчання, незважаючи ні на що. Це необхідно для збереження пропорції між кількістю викладачів і студентів (для держбюджетної форми навчання), або для збереження прибутку від студентів, які навчаються на контрактній основі і також із жалю до соціально незахищених студентів.

Таким чином, із часом формується і розширюється шар студентів, які фактично не мають ніяких знань з дисциплін, що вивчаються. Отже, збереження у ВНЗі студентів, які фактично не навчаються, роблять конфлікти між викладачем і студентом неминучим явищем. Взаємодія викладача зі студентом значною мірою перетворюється на торг за оцінку. Відмовляючись від торгу, опиняєшся в зоні конфлікту.

Зона конфліктів між викладачами і студентами потенційно є досить великою, але не всезагальною. Можна виділити, принаймні, дві граничні ситуації, у яких конфлікти не будуть виникати. Перша ситуація характеризує найвищий розвиток пізнавального процесу і визначається взаємною відповідністю вимог і чекань для переважної більшості його учасників. Студенти за рівнем загальної підготовленості відповідають вимогам викладача, учаться із задоволенням і навіть із деякою духовною спрагою, прагнучи перевершити заданий рівень. У свою чергу, і викладач цілком віддає себе навчальному процесу, використовуючи свої знання і здібності на межі можливого. У підсумку виникає атмосфера сполученої колективної творчості, свого роду колективний духовний суб'єкт, цінність якого настільки висока для його учасників, що насіння конфлікту знищуються ще на стадії зародження.

Таким чином, конфлікт у галузі педагогічних стосунків – це процес свідомого і неусвідомленого зіткнення поглядів, засобів поведінки, потреб членів колективу або групи, який потребує вирішення. Конфлікт виникає в педагогічному процесі як реальний вираз об'єктивних суперечностей цього процесу. Він порушує звичний хід педагогічної взаємодії, може призвести до серйозних збоїв і зривів. Але разом з цим, і відкриває нові можливості для подальшого вдосконалення, вихід на новий рівень суб'єкт - суб'єктної, особистісно – орієнтованої взаємодії. Один і той самий конфлікт може відігравати негативну роль на одному етапі розвитку і позитивну на іншому, в інших обставинах. Подолання (вирішення) педагогічного конфлікту переводить викладача і студента на більш високий рівень особистісного й індивідуального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банькіна С.В. Конфликтологическая компетентность педагога. – Астрахань, 1997. – 122 с.
2. Ковалева В. Студент и преподаватель глазами друг друга //Высшее образование в России № 3, 1996. – С. 51 – 54.
3. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М.,1991 – 127 с.
4. Козырев Г.И. Введение в конфликтологию: Учебное пособие для студ. высш. учебн. заведений. – М.: Гуманит. Изд.центр ВЛАДОС, 2001. – 176 с.